

SAAVUTETTAVA SEURAKUNTA

Tampereen evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän
esteettömyysohjelma

SISÄLLYS

Saavutettavuus Tampereen seurakuntayhtymässä	3
1. ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS KÄSITTEINÄ	4
2. SAAVUTETTAVA SEURAKUNTA	4
3. OHJELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	5
3.1. Asenteet	5
3.2. Kommunikaatio	6
3.3. Viestintä	7
3.4. Rakennettu ympäristö	8
3.5. Päätöksenteko	9
3.6. Kyvyt käyttöön	9
4. ESTEETTÖMYYSOHJELMAN SEURANTA	10
LISÄTIETOA	11

Saavutettavuus Tampereen seurakuntayhtymässä

Saavutettavuus nousee kirkon olemuksesta ja tehtävästä. Yhdessä, erilaisina olemme Jumalan kuva. Aito ihmisyyys toteutuu yhteydessä muihin. Vain kaikille avoin kirkko on uskottava Kristuksen kirkko.

Saavutettavuus ja esteettömyys ovat asioita, joihin Tampereen evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän on kiinnitettävä huomiota. Seurakunnan ja kirkon tehtävänä on tavoittaa kaikki ihmiset, ja erityisesti ne, jotka ovat vaarassa jäädä seurakuntayhteyden ulkopuolelle. Tarkoituksena on kohdata ihminen yksilönä sekä vahvistaa hänen voimavarojaan ja ihmisarvontuntoaan.

Suomen perustuslain (1999 /731 6§) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Suomi ratifioi YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimus astui voimaan, eli tuli sitomaan kaikkea maamme lainsäädäntöä 10.6.2016. Vammaissopimuksen keskeiset periaatteet ovat yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus, vammaisten henkilöiden osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan sekä esteettömyys ja saavutettavuus.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittinen ohjelma *Kirkko kaikille* hyväksyttiin vuonna 2003. Ohjelma pohjautuu YK:n yleissopimukseen vammaisten henkilöiden oikeudesta yhdenvertaiseen osallistumiseen ja päätöksentekoon. *Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma* sisältää osallisuuden ja yhdenvertaisuuden teologiset perusteet, näkökulmia saavutettavuuden esteiden poistamiseen sekä käytännön toimenpide-ehdotuksia. Saavu-ohjelma on julkaistu vuonna 2012 ja selkokielinen versio vuonna 2013.

Vammaistyön suunnittelu, organisointi sekä vammais- tai esteettömyysohjelmien laatiminen ovat seurakuntien vastuulla. Tampereen evankelis-luterilaisessa seurakuntayhtymässä vammaistyötä on tehty pitkään. Yhteinen kirkkoneuvosto asetti vuonna 2009 työryhmän, jolle annettiin tehtäväksi esteettömyysohjelman laatiminen seurakuntayhtymään (YKN 28.5.2009 § 119).

Saavutettavuuden seurantaryhmä nimettiin vuonna 2010 ja sen toiminta jatkui kaudella 2017–2018. Seurantaryhmän puheenjohtajana oli YKN:n asettama luottamushenkilö, sihteerinä viranhaltija, työryhmässä jäsenenä vammaisjärjestöjen edustaja sekä seurakuntien ja yksiköiden edustaja.

Seurakuntien tilojen esteettömyyttä on arvioitu seurantaryhmässä yhdessä yksityisen toimijan kanssa ja sen perusteella on tehty esteettömyyskatselmukset vuosina 2013 - 2015.

Vuonna 2013 seurakuntiin nimettiin saavutettavuusvastaavat. He seuraavat oman seurakuntansa saavutettavuusasioita ja niiden etenemistä. Saavutettavuusvastaava on yhteyshenkilö seurakuntalaisille ja työntekijöille saavutettavuus- ja esteettömyysasioissa.

Saavutettavuustietoa on lisätty laatimalla vuonna 2017 ohjeistukset saavutettavasta tapahtumasta sekä saavutettavuudesta seurakunnissa. Ohjeistukset löytyvät Arkista.

Saavutettavuus on the Road -kiertue aloitettiin syksyllä 2017. Sen tarkoituksena on jakaa saavutettavuustietoutta työntekijöille sekä herättää ja ylläpitää keskustelua saavutettavuudesta paikallistasolla.

1. ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS KÄSITTEINÄ

Saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyy paljon asenteita. Työnantajien ja toiminnan järjestäjien tulee ottaa erilaiset käyttäjäryhmät huomioon kaikessa toiminnassa suunnittelusta alkaen.

Saavutettavuus liittyy erityisesti digitaalisiin palveluihin, kun taas esteettömyys koskee fyysistä maailmaa (<https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>).

Esteettömyys on rakenteisiin ja rakennettuun ympäristöön liittyvien esteiden poistoa. Sillä voidaan tarkoittaa myös ihmisen psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista mahdollisuutta osallistua haluamaansa toimintaan.

Esteettömyys tarkoittaa myös jokaisen sujuvaa mahdollisuutta osallistua työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Se sisältää palvelujen saatavuuden, välineiden käytettävyyden, selkokielisyyden ja mahdollisuuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

EU:n saavutettavuusdirektiivi astuu voimaan portaittain vuosina 2019–2021. Siirtymäaikana kaikkien julkisten palvelujen tarjoajien on muokattava verkkosivunsa sekä sovelluksensa kaikille saavutettaviksi. Saavutettavuus on huomioitava ja palvelun (mm. hankittavat ohjelmat, opasteet, rakennussuunnittelu) hankintavaiheessa. Hankintoja tehdessä tulee huomioida, että palvelun tuottajalla on osaamista saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. Kaikille käyttäjille on varmistettava tasavertaiset mahdollisuudet käyttää palveluita riippumatta kuulo- tai näkökyvystä, motorisista vaikeuksista tai muista toimintarajoitteista. Tämä koskee myös seurakuntien tarjoamia palveluita ja toimintaa.

2. SAAVUTETTAVA SEURAKUNTA

Saavutettavuus ja esteettömyys ovat tärkeimpiä osallistumisen edellytyksiä. Näiden lisäksi tarvittavat apuvälineet ja toisen ihmisen apu takaavat ihmisille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua seurakunnan ja kirkon toimintaan. Osallistumisen esteinä voivat olla rakennetun ympäristön lisäksi omat tai muiden ihmisten asenteet. Myös arkuus avun pyytämiseen ja antamiseen tai yhteisen, ymmärrettävän kielen puuttuminen voi olla esteenä osallistumiselle. Saavutettava seurakunta on ympäristöltään esteetön ja siellä kaikki osallistujat ovat tasavertaisia.

Saavutettavuus ja esteettömyys tulee nähdä kaikkien ihmisten osallistumiseen ja liikkumiseen liittyvänä asiana, ei ainoastaan erityisratkaisuna tai ylellisyytenä. Elämänkaaren eri vaiheissa ihmisellä saattaa olla toimintakykyä rajoittavia tekijöitä, joiden huomioon ottaminen auttaa onnistuneeseen kohtaamiseen. Esimerkiksi perheiden osallistuminen seurakunnan tilaisuuteen helpottuu, kun esteettömän kulun ovi on avoinna tilaisuuden ajan. Tällöin sisään pääsee helposti apuvälineillä sekä lastenvaunujen kanssa. Iso fonttikoko tiedotteissa ja käsiohjelmissa sekä virsien

kuuluttaminen helpottavat puolestaan monen ikääntyneen osallistumista.

Jokainen haluaa olla täysivaltainen osallistuja ja toimija sekä päätöksenteossa että työntekijänä. Seurakuntien toimintaa tulee kehittää ihmisen tarpeiden perusteella, ei kirkon organisaation tai seurakunnan työntekijöiden näkökulmasta.

Hoivaamisen sijaan kohtaamisessa on tärkeää voimaannuttaa ihmistä ja korostaa hänen ihmisoikeuksiaan.

Seurakunnan työntekijät sekä vapaaehtoiset ovat mahdollistamassa yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä vertaistukea. Jos ihminen ei kykene saapumaan yksin tai avustettuna seurakunnan tilaisuuteen, saavutettavuus voi toteutua, kun hänen luokseen mennään. Radion, TV:n, seurakuntalehden ja verkon avulla on mahdollista olla osana seurakuntaa. Sosiaalinen media voi mahdollistaa vuorovaikutusta ja sen kautta voi saada vertaistukea. On monia tapoja kokea olevansa kristitty sekä osa yhteisöä itselleen merkityksellisellä tavalla.

3. OHJELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

3.1. Asenteet

Ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Erilaisuus tai vammaisuus ei himmennä tätä kuvaa. Kristillinen ajattelu hyväksyy ihmisten erilaisuuden. Seurakunnan jäsenten erilaisuus muodostaa kokonaisuuden, Kristuksen kirkon. Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja henkinen ulottuvuus ovat osa ihmisen kokonaisuutta. Henkiseen ulottuvuuteen kuuluvat ihmisen hengelliset ja maailmankatsomukselliset arvot. Elämän arvot ja tieto yhdessä vaikuttavat ihmisten asenteisiin toisiaan kohtaan.

Ihmisten suhtautuminen vammaisuuteen ja erilaisuuteen vaikuttaa siihen, miten ihmiset suhtautuvat itseensä. Tasavertainen kohtaaminen voimaannuttaa. Ihmisen itsenäisyyden ja tarpeiden vähättely on syrjintää. Vuorovaikutuksessa on kyse tavasta ajatella ja hyväksyä erilaisuus osana elämää.

Seurakunnan järjestämässä toiminnassa ja kaikessa suunnittelussa on huomioitava jokaisen ihmisen yhdenvertaiset oikeudet osallisuuteen täysivaltaisena seurakunnan jäsenenä. Lisäämällä tietoa vammaisuudesta ja erilaisuuden kohtaamisesta vaikutetaan ihmisten asenteisiin.

Toimenpiteet:

1. Henkilökunnalle, luottamushenkilöille ja vapaaehtoisille järjestetään koulutusta erilaisuuden tunnistamiseen ja kohtaamiseen liittyvistä asioista. Oppimisen ja asenteisiin vaikuttamisen kannalta koulutuksissa on hyvä olla myös kokemuksellinen osuus. Sen toteutuksessa käytetään alan ammattilaisia ja kokemusasiantuntijoita.
2. Seurakuntayhtymän yksiköiden toiminta- ja taloussuunnitelmiin kirjataan vuosittain saavutettavuuteen tähtääviä toimenpiteitä, ja toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Myös kaikissa hankinnoissa on huomioitava saavutettavuus ja esteettömyys.

3. Messun alussa tiedotetaan ehtoolliskäytännöistä. Ehtoollinen voidaan messussa jakaa myös omille paikoille. Lisäksi seurakunta voi tarjota mahdollisuutta kotiehtoolliseen, mistä tulee tiedottaa seurakuntalaisille.
4. Seurakuntayhtymän työntekijät ovat aktiivisia etsimään vapaaehtoisia avustajia, jotta kaikki halukkaat ihmiset pääsevät osallistumaan toimintaan.

3.2. Kommunikaatio

Yhteinen kieli on ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja tiedonsaannin onnistumisen edellytys. Sen avulla jaetaan myös kokemuksia. Äidinkieli on ihmisen rukouksen ja sielunhoidon kieli. Sielunhoito on yksi kirkon perustehtävistä, ja jokaisella ihmisellä on siihen oikeus.

Kohtaaminen onnistuu, kun molemmat käyttävät ymmärrettävää kieltä. Yleisin viestintätapa on puhuttu tai kirjoitettu kieli. Muita viestintätapoja ovat muun muassa esineiden, symbolien ja kuvien käyttö, graafiset menetelmät, viittomat, selkokieli, Bliss-symbolit sekä iso- ja pistekirjoitus.

Näkövammaisten kohtaamisessa tärkeää on puhua normaalisti sekä kysyä rohkeasti, tarvitseeko henkilö apua. Joskus joku voi haluta, että ympäristöä, esineitä ja ihmisiä kuvaillaan. Tilan hahmottamisessa auttavat kaiut, tutut huonekalujen sijainnit, mahdolliset koho- ja sanakartat sekä ohjaavat materiaalit.

Kuurot kommunikoivat viittomakielellä. Heillä on oikeus käyttää tulkkaukspalvelua. Myös muilla kielillä kommunikoiville on saatavilla tulkkeja.

Toimenpiteet:

1. Seurakunnat ja seurakuntayhtymä varaavat vuosittain talousarvioon määrärahan tulkkien käyttöä varten.
2. Kirkkoihin, kappeleihin ja seurakuntataloihin hankitaan isotekstisiä virsikirjoja sekä pistekirjoitusvirsikirjoja. Ne laitetaan esille kuten muutkin virsikirjat.
3. Seurakunnan tilaisuuksissa kerrotaan laulettavien virsien numerot ääneen.
4. Seurakuntien tilaisuuksissa on käytettävä riittävää äänentoistoa.
5. Kirkkojen ja seurakuntasalien induktiosilmukoiden ja äänentoistolaitteiden toimivuus tarkastetaan ja tarvittaessa hankitaan puuttuvat laitteistot. Työntekijät koulutetaan käyttämään tarvittavia laitteita. Kartta induktiosilmukan kuuluvuudesta on esillä.
6. Seurakuntayhtymässä järjestetään koulutusta vammaisten ihmisten kohtaamiseen.

3.3. Viestintä

Tiedottaminen seurakuntien toiminnasta on muuttunut sähköisen viestinnän kehittyessä. Verkkosivujen, Silta-lehden, sanomalehtien, esitteiden, mainosten ja ilmoitustaulujen rinnalla lisätään sosiaalisen median luomia mahdollisuuksia viestinnässä.

Seurakuntayhtymän toiminnasta on tiedotettava selkeällä ja ymmärrettävällä kielellä. Visuaalisen materiaalin avulla vahvistetaan ymmärrettävyyttä.

Toimenpiteet:

1. Seurakuntayhtymän verkkosivuilla tulee olla jokaisen toimitilan saavutettavuustiedot. Tietoja päivitetään aktiivisesti.
2. Seurakuntayhtymän julkisen tiedon tulee olla verkossa saavutettavassa muodossa. Viestintää kehitetään siten, että tieto on tarvittaessa saatavilla selkokielellä, viittomakielellä, kuunneltavana versiona, luettavissa pistenäytöllä ja kuunneltavissa puhesyntetisaattorilla.
3. Näkövammaisen ihmisten apuvälineet eivät lue grafiikkapohjaista aineistoa, esimerkiksi kuvaan upotettuja tapahtumatietoja. Myös kaikkiin kuviin on liitettävä alt-tekstitykset.
4. Toiminnasta kertovien esitteiden tulee olla selkeitä ja helppolukuisia. Esitteitä suunniteltaessa otetaan huomioon kohderyhmä, jolle se on suunnattu. Esitteet on docx-muodosta mahdollista tulostaa myös pistekirjoitukselle.
5. Tampereen seurakuntien intranettiin eli Arkkiin on koottu tietopankki saavutettavuudesta.

3.4. Rakennettu ympäristö

Esteetön ympäristö helpottaa jokaisen liikkumista ja osallistumista. Ihmisen elinkaaren aikana on useita ajanjaksoja, jolloin rakennetun ympäristön esteettömyys on välttämätöntä. Lastenvaunujen kanssa liikkuvat perheet törmäävät liikkumisessa samoihin ongelmiin kuin rollaattorin, pyörätuolin tai muun liikkumisessa tarvittavan apuvälineen käyttäjä. Näkö- ja kuulovammaiset ihmiset hyötyvät selkeästä ympäristöstä.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva sopimus sekä yhdenvertaisuuslaki velvoittavat esteettömyyteen, saavutettavuuteen ja syrjimättömyyteen tilaratkaisuissa. Valtioneuvoston asetuksessa rakennusten esteettömyydestä (241/2017) määritellään esteettömän rakennuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavia asioita.

Seurakuntayhtymän rakennukset ja toimitilat ovat pääosin vanhoja ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita. Vanhojen rakennusten korjauksia tehtäessä esteettömät ratkaisut ja muutokset vaativat ammattitaitoista ja huolellista suunnittelua sekä tarvittaessa neuvotteluja Kirkkohallituksen ja Museoviraston kanssa.

Toimenpiteet:

1. Kiinteistöjen esteettömyyskatselmusta tehtäessä arvioidaan rakennusten esteettömyys ja huomioidaan tilojen käyttötarkoitus. Tiloista, joita ei voida muuttaa esteettömiksi, on toisinaan tarkoituksenmukaista luopua.
2. Tilojen esteettömyyden tulee olla uusien huoneistojen ja rakennusten suunnittelu- ja hankintakriteeri.
3. Seurakuntayhtymän tulee tehdä yhteistyötä Tampereen kaupungin vammais- ja esteettömyysasiamiehen sekä vammaisneuvoston kanssa uudisrakentamista ja peruskorjauksia suunniteltaessa.
4. Seurakuntayhtymän toimitilojen esteettömyyttä kartoitetaan ja seurataan, kiinnitetään huomiota muun muassa luiskiin, ovien leveyksiin ja sähköisiin ovenavaajiin, käsijohteisiin, valaistukseen sekä tilan kuuluvuuteen ja äänentoistoon.
5. Kaikkiin seurakuntayhtymän toimitiloihin hankitaan selkeät opasteet, jotka sijoitetaan esteettömyysstandardien mukaiselle etäisyydelle ja korkeudelle. Verkkosivuilla kerrotaan symbolien avulla tilojen saavutettavuudesta.
6. Seurakuntayhtymän toimipisteiden piha-alueet ovat esteettömiä myös valaistukseltaan sekä tasoerojen havaittavuuden osalta. Esteettömälle pysäköinnille varataan riittävästi tilaa rakennusten läheisyydestä. Inva-pysäköintipaikat on merkittävä selkeillä opasteilla, ja verkkosivuilla tulee olla tieto inva-paikoista sekä niiden maasto-olosuhteista. Hautausmaiden kulkuväylät ovat esteettömiä ja helppokulkuisia. Erityisesti talvikunnossapitoon on kiinnitettävä huomiota. Huomiota on kiinnitettävä myös kulkureittien päällystemateriaalien turvallisuuteen myös sadesäällä ja

talviaikaan.

7. Seurakuntien työntekijät käyttävät aktiivisesti vikailmoituksiin ja kiinteistöihin liittyviin palvelupyyntöihin intranetistä löytyvää vikailmoituslomaketta.

3.5. Päätöksenteko

Seurakuntayhtymän päätöksenteon saavutettavuus edellyttää päätöksentekoprosessien ja toiminnan avoimuutta sekä läpinäkyvyyttä. Hyvää käytäntöä on henkilökunnan ja seurakuntalaisten mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon ja tulla sen yhteydessä kuulluksi.

Luottamushenkilöt ovat vahvasti mukana seurakuntayhtymän päätöksenteossa. Saavutettavuuden toteutuminen on myös heidän vastuullaan. Monenlaisten ihmisten pääseminen mukaan vaikuttamaan seurakuntayhtymän toimintaan ja rakenteisiin auttaa saavutettavuuden toteutumista.

Toimenpiteet:

1. Yksiköiden toiminta- ja taloussuunnitelmiin kirjataan vuosittain kulloinkin ajankohtaiset saavutettavuustavoitteet. Yksityiskohtaiset ohjeet yhteinen kirkkoneuvosto antaa vuosittain hyväksymissään suunnitteluohjeissa.
2. Seurakuntayhtymässä tehdyistä päätöksistä tiedotetaan selkeästi ja käytetään monipuolisia tiedotuskanavia, muun muassa saavutettavia verkkosivuja, joilla on myös linkki tekstin kuuntelua varten.
3. Tampereen seurakunnat kannustaa kaikkia seurakuntalaisia asettumaan ehdolle seurakuntavaaleihin ja osallistumaan päätöksentekoon.
4. Kehitetään saavutettavaa vaalimateriaalia yhteistyössä Kirkkohallituksen kanssa.

3.6. Kyvyt käyttöön

Kirkko on samanaikaisesti hengellinen osallisuuden yhteisö ja työyhteisö. Työnantajana kirkko tarjoaa tehtäviä monien alojen osaajille.

Tieto tukimuodoista parantaa seurakuntayhtymän valmiutta työllistää myös osatyökykyisiä. Kokemukset ja tieto vähentävät ennakkoluuloja. Työn tulee olla ansiotyötä, josta henkilö saa asianmukaista, koulutustaan ja kokemustaan vastaavaa palkkaa. Seurakuntayhtymä toimii rohkaisevana esimerkkinä muille työnantajille.

Kirkon osallisuuden yhteisössä kaikilla seurakuntalaisilla on mahdollisuus tehdä vapaaehtoistyötä tuoden osaamisensa yhteiseen käyttöön.

Toimenpiteet:

1. Vammaisten henkilöiden tasapuolinen kohtelu rekrytointitilanteissa tulee turvata. Tähän liittyvä tarkempi ohjeistus annetaan rekrytointiohjeita

päivitetäessä.

2. Mahdollistetaan vapaaehtoisten toiminta ja hyödynnetään heidän osaamistaan.

4. ESTEETTÖMYYSOHJELMAN SEURANTA

Saavutettavuuden seurantaryhmä on toiminut vuodesta 2009. Ryhmä koostuu kiinteistö-, hautaus-, vammais-, viestintä-, tietohallinto- ja henkilöstöasioiden asiantuntijoista.

Tampereen seurakuntien yhteinen kirkkoneuvosto päätti vuoden 2019 alussa, että saavutettavuustyöryhmä muodostetaan seurakuntien ja yhteisten tehtävien nimeämistä saavutettavuusvastaavista. Lisäksi YKN nimeää yhden vastaavan saavutettavuusasiahenkilöksi, jonka toimikausi on kaksi vuotta.

Saavutettavuustyöryhmän ja saavutettavuusasiahenkilön tehtävät määritellään seuraavasti:

Saavutettavuustyöryhmä ja saavutettavuusasiahenkilö seuraavat aktiivisesti saavutettavuuteen liittyvien asioiden suunnittelua ja etenemistä, saavutettavuuden toteutumista toimintasuunnitelmissa ja toimintakertomuksissa, tiedottamisen ajantasaisuutta sekä saavutettavuuteen liittyvien korjausten etenemistä.

Saavutettavuustyöryhmä ja saavutettavuusasiahenkilö kannustavat ja ohjaavat yksiköitä saavutettavuussuunnitelmien valmistelussa ja toteuttamisessa. He konsultoivat tarvittaessa seurakuntien työntekijöitä ja seurakuntalaisia sekä raportoivat vähintään kerran vuodessa saavutettavuuden edistymisestä yhteiselle kirkkoneuvostolle, seurakuntaneuvostoille, johtokunnille ja johtoryhmille.

Saavutettavuustyöryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Saavutettavuusasiahenkilö kutsuu saavutettavuustyöryhmän koolle vähintään kolme kertaa vuodessa sekä tarvittaessa myös useammin. Hän huolehtii kokoontumisten valmistelusta yhdessä puheenjohtajan kanssa sekä toimii tapaamisten sihteerinä. Saavutettavuusasiahenkilö ylläpitää saavutettavuustyöryhmän tukemana Arkin saavutettavuusosiota.

LISÄTIETOA

Essi-esteetön sisällöntuotanto: <http://appro.mit.jyu.fi/essikurssi/ika/t1/>

Ev.lut. kirkko: Kirkon saavutettavuus <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/saavutettavuus>

Ev.lut. kirkon Saavutettavuusohjelma Saavu: <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/saavutettavuus/saavutettavuusohjelma>

Ev.lut. kirkon selkokieliset sivut: <https://selko.evl.fi/>

Invalidiliiton Esteetön sivusto: <https://www.invalidiliitto.fi/esteetonfi#>

Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry: <http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus>

Kuuloliitto ry. Saavutettavuus: <https://www.kuuloliitto.fi/toiminta/esteettomyys/>

Kynnys ry: <http://www.kynnys.fi/>

Näkövammaisten liitto ry. Saavutettavuus ja esteettömyys: www.nkl.fi/esteettomyys

Papunet/ Kehitysvammaliitto: <http://papunet.net/>

Saavutettavasti.fi: www.saavutettavasti.fi
<https://saavutettavuusdirektiivi.fi/>

STM Vammaispolitiikka: <https://stm.fi/vammaispolitiikka>

Suomen perustuslaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

THL Vammaispalvelujen käsikirja: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>

Valtionvarainministeriö. Saavutettavuusdirektiivi: www.vm.fi/saavutettavuus

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta (VANE):
<https://vane.to/vammaisyleissopimus>

YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista:
https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2019-03/YK_vammaisopimus_paivitys2019_1.pdf